

Počet infekcí vyvolaných mikroby odolnými vůči antibiotikům se zvyšuje

Centrální koordinační skupina Národního antibiotického programu (CKS NAP) ve spolupráci s Českou lékařskou společností Jana Evangelisty Purkyně, z.s. (ČLS JEP), Státním zdravotním ústavem (SZÚ), Kanceláří Světové zdravotnické organizace v ČR (WHO), Českou lékárnickou komorou (ČLnK) a dále ve spolupráci s Ministerstvem zemědělství a jeho rezortními organizacemi upozorňuje u příležitosti Evropského antibiotického dne, který připadá na 18. listopadu, na rostoucí nebezpečí výskytu bakterií odolných vůči většině antibiotik.

Dne 18. listopadu probíhá každý rok Evropský antibiotický den (EAAD). Cílem této aktivity Evropského centra pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC), je poskytnout platformu a podporu pro národní kampaně zaměřené na uvážlivé používání antibiotik a upozornit na rizika spojená s jejich nevhodným užíváním. Uvážlivé používání znamená používání antibiotik pouze tehdy, jsou-li potřebné, ve správné dávce, dávkovacím schématu a délce terapie. Evropský antibiotický den je organizován s podporou Světové zdravotnické organizace a je partnerským projektem Světového antibiotického týdne probíhajícího ve dnech 12. – 18. listopadu 2018. „*Antimikrobiální rezistence je alarmující hrozbou ohrožení zdraví lidí a zvířat. Vynaložili jsme značné úsilí na zastavení růstu, ale to nestačí. Musíme být rychlejší, silnější a jednat na několika frontách. Proto Evropská komise letos zahájila nový akční plán, který poskytne nový rámec pro budoucí koordinované akce zaměřené na snížení šíření antimikrobiální rezistence,*“ říká Vytenis Andriukaitis, komisař pro zdraví a bezpečnost potravin v EU.

Studie Evropského střediska pro prevenci a kontrolu nemocí (ECDC) o zdravotní zátěži, která je spojena s rezistencí vůči antibiotikům, zveřejněná 5. listopadu 2018, odhaduje, že zhruba 33 000 lidí zemře každý rok v důsledku infekce způsobené bakteriemi odolnými vůči antibiotikům. Vysvětluje také, že 75 % infekcí vyvolaných rezistentními mikroby vzniká v souvislosti s poskytovanou zdravotní péčí a že snížení výskytu těchto infekcí je možno dosáhnout prostřednictvím zavádění vhodných opatření pro prevenci a kontrolu infekcí a správným používáním antibiotik ve zdravotnických zařízeních.

„*Odhadovaná zátěž infekcí bakteriemi rezistentními vůči antibiotikům v EU/EHP je značná ve srovnání s ostatními infekčními nemocemi a od roku 2007 se zvyšuje,*“ říká Helena Žemličková, vedoucí Národní referenční laboratoře pro antibiotika, zástupce České republiky pro agendu antibiotické rezistence v ECDC, členka Subkomise pro antibiotickou politiku ČLS JEP a Centrální koordinační skupiny Národního antibiotického programu. Strategie prevence a kontroly bakterií rezistentních vůči antibiotikům vyžadují koordinaci na úrovni EU/EHP a globální úrovni. Tato studie ukázala, že výskyt a podíl různých bakterií rezistentních vůči antibiotikům na celkové zátěži se mezi jednotlivými zeměmi značně liší, což zdůrazňuje potřebu preventivních a kontrolních

strategií přizpůsobených potřebám každé země EU/EHP. To potvrzují i údaje z evropského sledování antibiotické rezistence (EARS-Net).

„Výsledky studie ukazují dlouhodobé rozdíly mezi evropskými zeměmi ve výskytu antibiotické rezistence. Obecně platí, že nižší míra rezistence je zaznamenána v severských zemích, zatímco vyšší procento rezistentních bakterií je tradičně na jihu a východě Evropy,“ dodává. Studie zároveň ukázala, že počet infekcí vyvolaných rezistentními bakteriemi stoupá. **„Od roku 2007 stoupl počet těchto infekcí dvojnásobně. Nejvíce jsou rezistentními bakteriemi ohroženy malé děti a dospělí nad 65 let věku,“** uvádí dále. Velký podíl na těchto onemocněních mají bakterie, které rezistentní vůči antibiotikům poslední řady, jako jsou karbapenemy a kolistin. V případě jejich selhání je extrémně obtížné nebo v mnoha případech nemožné léčit tyto rezistentní infekce.

Studie ECDC opakovaně dokladují, že v nemocnicích jsou třetině pacientů indikována antibiotika. I díky specifickému prostředí ve zdravotnických zařízeních jsou právě hospitalizovaní pacienti nejvíce ohroženi infekcemi, které mohou být vyvolané rezistentními mikroby. Bodové prevalenční studie zaměřené na sledování výskytu infekcí spojených se zdravotní péčí ukázaly, že 1 ze 3 nemocničních nákaz byla vyvolána mikrobem rezistentním vůči antibiotikům. **„Bohužel se stále setkáváme s tím, že užívání antibiotik na lůžkových odděleních není správné, ať už z hlediska samotného výběru antibiotika či jeho dávkování nebo délky podávání, což může zhoršovat prognózu nemocného a přispívá i k selekci a šíření nebezpečných nemocničních bakteriálních kmenů rezistentních na řadu antibiotik. Možné řešení, které se již osvědčilo v zemích západní Evropy a USA, představuje systémové řešení v podobě komplexního programu tzv. antibiotického stewardshipu na úrovni jednotlivých zdravotnických zařízení,“** říká Milan Trojánek, vedoucí Katedry infekčních nemocí IPVZ.

Rezistence k antibiotikům se ale netýká jen pacientů v nemocnicích, ale může ohrozit i pacienty léčenými u praktického lékaře. Nemalý podíl na celkové spotřebě antibiotik tvoří právě primární péče, kde spotřeba antibiotik stále roste. **„Z dat Státního ústavu pro kontrolu léčiv (SÚKL) vyplývá, že lékaři příliš často volí antibiotika se širokým spektrem. Pacienti jsou zbytečně vystavováni jejich nežádoucím účinkům a roste rezistence bakterií vůči antibiotikům,“** říká Michal Prokeš, člen Centrální koordinační skupiny Národního antibiotického programu a dodává: **„V ČR (na rozdíl například od Švédska) není lékařům běžně poskytována zpětná vazba prostřednictvím rozborů preskripce antibiotik. Naši lékaři si nejsou vědomi toho, že antibiotika předepisují „suboptimálně“, což je zřejmě příčina toho, že o takovou zpětnou vazbu ani příliš nestojí. Proč zdravotní pojišťovny správné předepisování antibiotik zatím nezařadily do svých ukazatelů kvality zdravotní péče, mi není jasné.“**

Narůstající rezistence k antibiotikům ovšem není jedinou komplikací spojenou s používáním antibiotik. Léčba širokospektrými antibiotiky rovněž představuje nemalé riziko rozvoje, mnohdy velmi závažných, střevních infekcí vyvolaných vysoce odolnou bakterií, *Clostridium difficile*, a to zejména u hospitalizovaných pacientů. **„Tyto infekce představují významné ohrožení hlavně pro vyšší věkové skupiny, jsou obtížně léčitelné a často se vracejí. Je opakovaně prokázanou skutečností, že zhruba 90 % těchto komplikací vzniká právě v návaznosti na předchozí nebo souběžnou léčbu antibiotiky,“** říká Otakar Nyč, primář Ústavu lékařské mikrobiologie 2. Lékařské fakulty Univerzity Karlovy a Fakultní nemocnice v Motole, člen Centrální koordinační skupiny Národního antibiotického programu.

„Česká lékárnická komora se devátým rokem připojuje nejen k Evropskému antibiotickému dni, ale tuto osvětovou akci podporuje i tradičním Antibiotickým týdnem v lékárnách po

celé ČR. Letos se jich do akce zapojilo více než 1 100. V období od 19. do 25. 11. 2018 budou lékárníci pacientům v lékárnách připomínat, jak užívat antibiotika správně. Letošní kampaň bude primárně zaměřena na antibiotické sirupy určené pro dětské pacienty. Lékárníci v ní apelují na rodiče, aby podávali dětem antibiotika správně, zbytečně je po lékařích nežádali a zároveň se jich ani neobávali. U této specifické lékové formy je nutné dodržet nejen přesné dávkování, ale případně také upravit jídelníček či změnit užívání jiných léků. Díky zodpovědnosti při užívání budou antibiotika účinná nejen dnes pro naše děti, ale v budoucnu též pro další generace," popisuje zapojení lékárníků do kampaně PharmDr. Lubomír Chudoba, prezident České lékárnické komory. **„ČLnK pravidelně spolupracuje během Antibiotického týdne se studenty farmaceutických fakult na dotazníkových šetřeních zaměřených na povědomí o antibiotikách u dospělých i dětských pacientů. Za devět let se studentům a lékárníkům podařilo edukovat více než 11 000 pacientů,“** doplňuje Chudoba.

Antibiotika jsou nezbytnou součástí léčby nejen lidí, ale i zvířat. Vysoce produkční moderní zemědělství by však mělo být postupně schopno minimalizovat používání antibiotik na míru skutečně nezbytnou pro udržení zdraví zvířat a zabránění jejich utrpení. **„Pokud necháme hovořit čísla, je zřejmé, že český zemědělský sektor a veterinární medicína udělala v tomto směru výrazný pozitivní posun - spotřeba veterinárních antimikrobik se snížila za období 2006 – 2016 téměř o polovinu,“** říká Lucie Pokludová z Ústavu pro státní kontrolu veterinárních biopreparátů a léčiv, členka CKS NAP a dodává, **„Příznivý trend lze přisuzovat nejen zvyšování povědomí a nemalému úsilí všech zúčastněných – veterinárních lékařů, chovatelů, laboratoří a institucí státního dozoru, ale měli bychom se podívat i do budoucna a navázat na spolupráci humánní a veterinární medicíny v oblasti kriticky významných antibiotik a s pokračující podporou Ministerstva zemědělství ještě více posílit provázanost na kvalitu a bezpečnost českých potravin a také zapojit intenzivněji aplikovaný výzkum pro praxi s přínosem odborných fakt pro správné používání antibiotik či návrhy alternativních nástrojů a prostředků, které napomohou zlepšení zdraví a kondice zvířat a minimalizaci podání antibiotik.“** Je však třeba zmínit i fakt, že veterinární antibiotika v postupně narůstající míře jsou používána i u zvířat v zájmových chovech. Tady je nutno apelovat především na nutnost navštívit veterinárního lékaře, který jediný může takový lék domácímu mazlíčkovi předepsat a nespolehat na rady webových portálů, ani na krabičku se zbytkem léků, které pomohly psovi od sousedů.